

Sygn. akt I ACa 597/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Waldemar Kryślak /spr./
Sędziowie:	SA Elżbieta Fijałkowska SA Jerzy Geisler
Protokolant:	st. sekr. sąd. Kinga Kwiatkowska

po rozpoznaniu w dniu 12 września 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **B. B. (1)**

przeciwko **K. D. (1), S. P. (1) i Wydawnictwu - (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K.**

o ochronę dóbr osobistych i zapłatę

na skutek apelacji powódki i pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie

z dnia 7 lutego 2013 r., sygn. akt I C 778/10

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I, II, III i VII w ten sposób, że z treści oświadczeń, do których złożenia w punktach I, II i III wyroku zostali zobowiązani pozwani usuwa słowa „od samego początku”, a przed ostatnim zdaniem w każdym z oświadczeń rozpoczynającym się od słów „Niniejsze oświadczenia publikuję (publikujemy)” dodaje zdanie o treści „Ponadto przepraszam (przepraszamy) Panią B. B. (1) za bezprawne posłużenie się w wymienionych materiałach prasowych jej fotografiami, czym zostało naruszone jej prawo do ochrony wizerunku” oraz zobowiązuje pozwanych K. D. (1) i S. P. (1) do opublikowania na ich własny koszt tekstu oświadczeń w wyznaczonym terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku czcionką wytłuszczoną wielkości 4 mm na nie dalszej niż trzeciej stronie tygodnika (...);

II. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie V i zasądzoną tam solidarnie od pozwanych na rzecz powódki sumę zadośćuczynienia obniża do wysokości 20.000 (dwadzieścia tysięcy) złotych, a w pozostałej części powództwo w tym zakresie oddala;

III. oddala apelacje stron w pozostałym zakresie;

IV. koszty postępowania odwoławczego pomiędzy stronami wzajemnie znosi.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Koninie uwzględniając w części roszczenia powódki: w punkcie I zobowiązał pozwanego K. D. (1) do opublikowania na własny koszt, w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się wyroku, oświadczenia następującej treści: „Ja, K. D. (1), jako autor publikacji przepraszam Panią B. B. (1) za treść artykułów: 1) pt. „B. B. (1) donosiła do(...)”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) marca (...) roku, 2) pt. „B. donosiła do(...)”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) maja (...) roku, 3) pt. „Sąd oddalił wniosek B.”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) lipca (...) roku, w których bezpodstawnie pomówiłem Panią B. B. (1) o współpracę agenturalną ze Służbą(...). Oświadczam, że poniżające oskarżenia wysunięte przeze mnie pod adresem Pani B. B. (1) były od samego początku nieprawdziwe. W szczególności nieprawdziwą informacją było, że agenturalną przeszłość Pani B. B. (1) potwierdza dokumentacja zgromadzona przez Instytut Pamięci Narodowej (IPN). W swoich artykułach podałem m.in. informację, że „B. B. (1) donosiła (...) za materialne i niematerialne korzyści”, „od 1983 roku przekazywała informacje na temat podziemia”. Napisałem też, że akta IPN potwierdzają te informacje pomimo, że nie jest to zgodne z prawdą. Niniejsze oświadczenie publikuję w następstwie przegranego procesu sądowego. K. D. (1), dziennikarz”, w punkcie II zobowiązał pozwanego S. P. (1) do opublikowania na własny koszt, w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się wyroku, oświadczenia następującej treści: „Jako redaktor naczelny (...), w czasie zamieszczenia publikacji, przepraszam Panią B. B. (1) za treść zamieszczonych na łamach (...) artykułów autorstwa redaktora K. D. (1): 1) pt. „B. B. (1) donosiła do(...)”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) marca (...) roku, 2) pt. „B. donosiła do (...)”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) maja (...) roku, 3) pt. „Sąd oddalił wniosek B.”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) lipca (...) roku, w których bezpodstawnie Pani B. B. (1) została pomówiona o współpracę agenturalną ze Służbą (...). Oświadczam, że poniżające oskarżenia wysunięte pod adresem Pani B. B. (1) były od samego początku nieprawdziwe. W szczególności nieprawdziwą informacją było, że agenturalną przeszłość Pani B. B. (1) potwierdza dokumentacja zgromadzona przez Instytut Pamięci Narodowej (IPN). Przepraszam też Panią B. B. (1) za naruszenie jej dóbr osobistych poprzez użycie w afiszach reklamujących (...), rozmieszczonych na terenie regionu, sformułowania „B. B. (1) donosiła do(...)”. Niniejsze oświadczenie publikuję w następstwie przegranego procesu sądowego. S. P. (1), redaktor Naczelny „(...) (...) (w czasie zamieszczenia publikacji)”, w punkcie III zobowiązał pozwane Wydawnictwo - (...) sp. z o.o. z siedzibą w K. do opublikowania na własny koszt na łamach tygodnika (...), na stronie pierwszej, tekstu czcionką wytłuszczoną, wielkości 4 mm, w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się wyroku, oświadczenia następującej treści: Wydawnictwo - (...) sp. z o.o. - wydawca (...) niniejszym przeprasza Panią B. B. (1) za treść zamieszczonych na łamach (...) artykułów autorstwa redaktora K. D. (1): 1) pt. „B. B. (1) donosiła do(...)”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) marca (...) roku, 2) pt. „B. donosiła do (...)”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) maja (...) roku, 3) pt. „Sąd oddalił wniosek B.”, opublikowanego w (...) nr (...) z (...) lipca (...) roku, w których bezpodstawnie pomówiliśmy Panią B. B. (1) o współpracę agenturalną ze Służbą (...) Oświadczamy, że informacje o agenturalnej przeszłości Pani B. B. (1) oraz o tym, że potwierdza je dokumentacja zgromadzona przez Instytut Pamięci Narodowej (IPN) były od samego początku niezgodne z prawdą. Przepraszamy też Panią B. B. (1) za naruszenie jej dóbr osobistych poprzez użycie w afiszach reklamujących (...), rozmieszczonych na terenie regionu, sformułowania „B. B. (1) donosiła do (...)”. Niniejsze oświadczenie publikujemy w następstwie przegranego procesu sądowego. Wydawca (...) - Wydawnictwo - (...) sp. z o. o.” - poprzedzonego tytułem o treści: „Wydawca Przeglądu (...) przeprasza Panią B. B. (1)”, a nadto w formie plakatów wydrukowanych i rozwieszonych na koszt własny pozwanego, na okres przynajmniej 7 dni (wykupiona powierzchnia), na co najmniej na 60 słupach ogłoszeniowych na terenie regionu, na którym zostały rozwieszone plakaty naruszające dobra osobiste powódki zawierające informację „B. B. (1) donosiła do(...)”, przy czym 30 plakatów zostanie rozwieszonych na co najmniej 15 różnych słupach ogłoszeniowych na terenie K., przy ustaleniu, że tytuł w brzmieniu (...) zostanie wydrukowany wytłuszczoną czcionką wielkości co najmniej 30 mm, zaś tekst oświadczenia czcionką o wielkości nie mniejszej niż 10 mm, z ustaleniem, że plakaty nie będą zawierały żadnych innych treści - poza treścią oświadczenia - oraz żadnych zdjęć, znaków graficznych, a ponadto, że zostaną wykonane w kolorystyce czarno-białej (tło białe), w punkcie IV upoważnił powódkę B. B. (1) do wykonania zastępczego zobowiązań z punktu

I, II i III wyroku na koszt tego pozwanego, który nałożonego na niego zobowiązania w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się wyroku dobrowolnie nie wykona, w punkcie V. zasądził od wszystkich pozwanych solidarnie na rzecz powódki B. B. (1) kwotę 40.000,00 zł - tytułem zadośćuczynienia, w punkcie VI. zasądził od nich solidarnie na rzecz Towarzystwa (...) z siedzibą w K. kwotę 3.000,00 zł, w kolejnych punktach oddalił powództwo w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach procesu.

W motywach rozstrzygnięcia Sąd ten ustalił, że powódka była członkiem Komitetu Zakładowego (...) i była żoną lekarza K. B. (1), którego wraz z pozwanym K. D. (1) w okresie stanu wojennego internowano. Środowisko (...) opozycji skupiało się w dwóch parafiach katolickich: pod wezwaniem Św. M. i pod wezwaniem Św. W.. Służba (...) wykorzystywała różnice w poglądach między środowiskiem opozycji demokratycznej skupionym w obu tych parafiach, dążąc do rozbicia w strukturach lokalnej opozycji. W ramach podejmowanych w tym celu działań, funkcjonariusz Służby Bezpieczeństwa R. P. umieścił powódkę w sferze kontaktów operacyjnych rozpracowania środowiska (...). W okresie kilku miesięcy 1983 r. powódka kilkakrotnie się z nim spotkała, przekazując mu różne, w jej ocenie nic nie znaczące, informacje. Powódka była szczególnie rozpracowywana mniej więcej do połowy 1983 r. Brak jest jakiegokolwiek dokumentu podpisanego przez nią, a dotyczącego podjęcia współpracy ze Służbą (...). Pomimo formalnej rejestracji jako kontakt operacyjny powódka nie była tego świadoma, nie podejmowała także żadnej realnej współpracy z służbami (...). Nie ma też dowodów, że uzyskiwała od Służby (...) jakiegokolwiek korzyści majątkowe lub niemajątkowe.

Pozwany dziennikarz K. D. (1), po uzyskaniu statutu osoby pokrzywdzonej w rozumieniu ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, w grudniu 2004 r. dotarł do zgromadzonych w IPN, posiadających 39 tomów akt Służby (...) zawierających informacje niejawne zgromadzone na jego temat. Na podstawie pobieżnej oceny tych materiałów, z których wynikało, że powódka była prowadzona przez funkcjonariusza R. P. i spotykała się z nim kilkakrotnie w różnych okolicznościach, nawet w domu, wyprowadził wniosek, że donosiła ona na środowiska (...) w K. i opublikował na podstawie treści tych materiałów w czasopiśmie pt.: (...) w dniach: 22 marca, 17 maja i 19 lipca 2005 r. trzy artykuły prasowe zapowiadane na słupach ogłoszeniowych, wskazując w nich m.in., że powódka była donosicielką do Służb (...) o pseudonimie (...) i za obietnice spełnienia swoich ambicji i korzyści materialnych, zdradzała swoich znajomych i środowisko przekazując Służbie (...) istotne informacje operacyjne oraz, że z zapisów w archiwum IPN wynika, iż traktowana była jako istotny i wiarygodny Kontakt Operacyjny.

W czasie publikacji artykułów redaktorem naczelnym czasopisma (...) był pozwany S. P. (1) i to on odpowiadał za redagowane w tym piśmie artykuły. Obowiązujące wówczas przepisy prawa nie dawały mu uprawnień do zapoznania się z materiałami IPN, nie mógł on zatem w ten sposób zweryfikować informacji zawartych w napisanych i dostarczonych do redakcji przez pozwanego K. D. (1) artykułach. Wydawcą (...) było natomiast Wydawnictwo – (...) spółka z o.o. z siedzibą w K..

W chwili publikacji artykułów powódka pełniła funkcję pełnomocnika Zarządu Fundacji Pomocy (...) K. w K.. Jako była działaczka (...), żona znanego w regionie lekarza oraz autorka książki o opozycji (...), była osobą powszechnie znaną przynajmniej dla znaczącej części mieszkańców K..

Artykuły prasowe K. D. (1) odbiły się dość szerokim echem w mediach lokalnych i regionalnych. Było to jednak wynikiem działań samych zainteresowanych, albowiem m.in. w (...) opublikowano na wniosek powódki jej oświadczenie, a także korespondencję ze Stowarzyszeniem (...). Powódka udzieliła wywiadu prasowego, który ukazał się w (...), a nadto w jej obronie wystąpił S. B., będący Honorowym Prezesem Stowarzyszenia (...), który na łamach „(...)” wyraził swoje negatywne stanowisko wobec publikacji pozwanego. Dezaprobatę w tym zakresie wyrazili również uczestnicy spotkań organizowanych przez powódkę. W odpowiedzi na skierowane przeciwko publikacjom zarzuty, pozwany K. D. (1) zabrał głos w artykule opublikowanym w Gazecie (...).

Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie o sygn. III K 574/08 na podstawie art. 21 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów stwierdził, że oświadczenie lustracyjne złożone przez B. B. (1) było zgodne z prawdą.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 12 listopada 2009 r. Sąd Rejonowy w Koninie w sprawie II K 104/09 skazał pozwanego K. D. (1) za to, że w okresie od 21 marca 2005 r. do czerwca 2005 r. w celu poniżenia B. B. (1) w opinii publicznej i narażenia jej na utratę zaufania potrzebnego do wykonywania jej działalności społecznej i gospodarczej, rozgłaszał publicznie, tj. przez rozplakatowanie na słupach ogłoszeniowych, a także za pomocą środków masowego przekazu, nieprawdziwe zarzuty wyrażające się w stwierdzeniach: B. B. (1) donosiła do(...), IPN ...potwierdza B. B. (1) donosiła do(...)

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że roszczenia powódki poszukującej usunięcia skutków naruszenia jej dobrego imienia znajdowały oparcie w przepisach art. 23 i 24 § 1 k.c. Doprowadziły bowiem do naruszeń jej dóbr osobistych działania pozwanego K. D. (1) polegające na publikacji materiałów udostępnionych mu przez IPN, po bardzo pobieżnej ich ocenie. Sąd Okręgowy podniósł także, że zgodnie z art. 11 k.p.c. był związany prawomocnym wyrokiem karnym Sądu Rejonowego w Koninie z dnia 12 listopada 2009 r. wydanym w sprawie II K 104/09, co do osoby sprawcy, przedmiotu przestępstwa oraz czynu przypisanego pozwanemu w treści sentencji wyroku. Przyjął zatem, że pozwany K. D. (1) popełnił przestępstwo zniesławienia polegające na tym, że w okresie od 21 marca 2005 r. do czerwca 2005 r. w celu poniżenia powódki w opinii publicznej i narażenia jej na utratę zaufania potrzebnego do wykonywania jej działalności społecznej i gospodarczej, rozgłaszał publicznie, tj. przez rozplakatowanie na słupach ogłoszeniowych, a także za pomocą środków masowego przekazu, nieprawdziwe zarzuty wyrażające się w stwierdzeniach: B. B. (1) donosiła do (...)IPN ... potwierdza B. B. (1) donosiła do (...). W publikowanych artykułach prasowych pozwany K. D. (1) postawił powódce nieprawdziwe zarzuty, że donosiła do Służby (...), była donosicielką, które poniżały ją w opinii publicznej i godziły w jej wizerunek jako działaczki niepodległościowej z okresu (...) oraz działaczki społecznej. Jednocześnie Sąd I instancji zaznaczył, że wskazany wyrok skazujący nie wiązał go co do pozostałych pozwanych i czasu publikacji trzeciego z opisanych w pozwie artykułów prasowych. W tym zakresie na podstawie dokonanych przez siebie ustaleń doszedł do wniosku, że kontakty powódki z funkcjonariuszami Służby (...) nie łączyły się z operacyjnym przekazywaniem informacji, nie współpracowała ona z tymi Służbami, a w teczkach IPN nie istnieją dokumenty potwierdzające, że donosiła ona do(...), pozwani zaś publikując nieprawdziwe informacje o powódce, dopuścili się naruszenia jej dobra osobistego w postaci dobrego imienia oraz dyskredytacji dorobku związanego z jej działalnością w strukturach (...).

Jednocześnie Sąd I instancji podkreślił, że nie dopatrywał się okoliczności wyłączających bezprawność działania pozwanych. Za takie nie sposób bowiem było uznać rzekomego działania pozwanych w interesie społecznym w imię prawdy historycznej, w sytuacji, gdy powódka w spornym okresie nie pełniła funkcji publicznych, a pozwani upublicznili wnioski i oceny dokonane w sposób arbitralny, bez wnikliwej weryfikacji i rzetelnego zapoznania się z całością dokumentów IPN, a w dalszej kolejności bez sprawdzenia faktów i zastrzeżenia, że publikacje zawierają jedynie podejrzenia oparte na określonych przesłankach.

Jakkolwiek Sąd I instancji uznał opisane działania za nadużycie, którego konsekwencją winno być przeproszenie powódki, to jednocześnie przyjął, że stosowne przeprosiny powinny nastąpić w sposób ograniczony do treści podanej w sentencji zaskarżonego wyroku.

Odnosząc się do zaprezentowanego w pozwie stanowiska, że w sprawie doszło także do naruszenia prawa powódki do ochrony wizerunku, Sąd Okręgowy uznał roszczenie powódki w tym zakresie za nieuzasadnione. W spornych publikacjach bowiem posługiwano się wizerunkiem powódki pochodzącym ze zdjęć wykonanych jej na imprezie publicznej i nie uczyniono tego w celu dodatkowego jej napiętnowania. Powódka zaś w chwili publikacji materiałów prasowych była osobą powszechnie znaną przynajmniej dla znaczącej części mieszkańców K., a więc można przyjąć, że była osobą publiczną w rozumieniu prawa prasowego, znaną w środowisku (...) i publikacja jej wizerunku nie wymagała zezwolenia.

Orzekając z kolei o zadośćuczynieniu i nawiązce, wysokość tych świadczeń Sąd Okręgowy zmiarkował stosownie do możliwości majątkowych stron, jak i stopnia nasilenia naruszeń dóbr osobistych do sumy 40.000 zł zadośćuczynienia,

z żądanej w pozwie sumy 300.000 zł i do sumy 3.000 zł nawiazki na wskazany cel społeczny z żądanej w tym zakresie sumy 150.000 zł.

Od wyroku powyższego apelacje wniosły obie strony.

Powódka zakresem zaskarżenia objęła punkty I, II oraz V-VIII wyroku, wnosząc o jego zmianę w tym zakresie i uwzględnienie jej powództwa w całości.

Zarzuciła obrazę prawa materialnego, tj. art. 24 § 1 k.c., a w konsekwencji obrazę prawa procesowego, tj. art. 325 k.p.c. wskazując, że w sentencji wyroku brak jest wskazania formy, w jakiej pozwani D. i P. mają opublikować nakazane oświadczenia i obrazę prawa materialnego, tj. art. 24 § 1 k.c. przez błędną interpretację przesłanki nawiązującej do założenia, że usunięcie naruszenia dóbr osobistych powinno następować w formie czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, co doprowadziło do wyeliminowania przez Sąd fragmentu żądanej w pozwie treści oświadczenia dotyczącego dopuszczenia się przez pozwanych uchybienia zasadom sztuki dziennikarskiej. W odniesieniu do rozstrzygnięć z pktów V i VI podniosła zarzut obrazę prawa materialnego, tj. art. 448 k.c., natomiast w odniesieniu do rozstrzygnięcia z pktu VII obrazę prawa materialnego, tj. 23 k.c. w zw. z art. 81 ust. 1 i 2 ust. 1 pr.aut. oraz art. 14 ust. 6 pr.pras. poprzez niewłaściwą interpretację pojęć osoby publicznej, osoby publicznie znanej oraz osoby podejmującej działalność publiczną, a w konsekwencji wadliwą interpretację powołanych przepisów. Zarzuciła wreszcie naruszenie art. 233 k.p.c. przez wadliwą ocenę zebranych dowodów.

Pozwany K. D. (1) zaskarżając wyrok w części obejmującej pkty od I do VI i od VIII do X, domagał się jego zmiany w tym zakresie i oddalenia powództwa oraz zasądzenia zwrotu kosztów procesu ewentualnie wnosił o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

Zarzucił naruszenie przepisów postępowania w granicach art. 11 k.p.c. przez nieuzasadnione przyjęcie związania sądu cywilnego sentencją i uzasadnieniem wyroku wydanego w sprawie karnej w części wykraczającej poza ustawowe znamiona przestępstwa zniesławienia, art. 233 § 1 i 2 w zw. z art. 232 k.p.c. i 227 k.p.c. przez niewyjaśnienie istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności, nieprzeprowadzenie prawidłowego postępowania dowodowego i dokonanie błędnych ustaleń faktycznych oraz nieuwzględnienie skutków nieprzedstawienia przez stronę powodową dowodów; art. 328 § 2 k.p.c. przez niewskazanie faktów, które sąd uznał za udowodnione i dowodów, na których się oparł oraz niewskazanie przyczyn, dla których innymi dowodom odmówił wiarygodności; art. 325 k.p.c. przez niewskazanie w punktach I i II sentencji orzeczenia miejsca zamieszczenia nakazanych oświadczeń. Nadto podniósł zarzuty naruszenia prawa materialnego, t.j. art. 6 k.c. przez pominięcie obowiązku strony powodowej udowodnienia naruszenia dóbr osobistych powódki, art. 24 § 1 i 448 w zw. z art. 24 k.c. przez bezpodstawne przypisanie pozwanemu naruszenia dóbr osobistych powódki i zasądzenie na jej rzecz zadośćuczynienia, art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo prasowe przez nieuzasadnione przyjęcie, że pozwany nie zachował należytej staranności dziennikarskiej i art. 54 ust. 1 w zw. z art. 8 ust 1 i 2 Konstytucji RP przez naruszenie podmiotowego prawa pozwanego do wolności słowa i wypowiedzi.

Z kolei pozostali pozwani zaskarżyli wyrok w punktach II – VI, VIII i IX i wnosili o jego zmianę i oddalenie w odniesieniu do nich powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki zwrotu kosztów procesu ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Podnieśli zarzuty sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego wskutek naruszenia przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. Zarzucili też przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przez przyjęcie wyłącznie na podstawie zeznań powódki i świadka R. P., że powódka nie przekazywała informacji funkcjonariuszowi(...), zlekceważenie istotności zeznań K. B. (2), M. J., Z. M. i L. S., nieuzasadnioną odmowę nadania atrybutu wiarygodności zeznaniom świadka K. B. (1), przyjęcie, że zeznania powódki zasługiwały na wiarę, a także naruszenie prawa procesowego w granicach:

- art. 210 § 3 k.p.c. w zw. z art. 217 k.p.c. w zw. z art. 224 k.p.c. w zw. z art. 316 § 2 k.p.c. przez niewydanie postanowienia o otworzeniu rozprawy na nowo celem uzupełniającego przesłuchania powódki na rozprawie, na

której złożyła plik dokumentów, zaliczonych następnie w poczet materiału dowodowego, chociaż rozprawa była na tamten moment już formalnie zamknięta,

- art. 227 k.p.c. w zw. z art. 236 k.p.c. w zw. z art. 125 § 1 k.p.c. w zw. z art. 129 k.p.c. w zw. z art. 250 § 1 k.p.c. przez zaliczenie w poczet materiału dowodowego pliku dokumentów złożonych przez powódkę na rozprawie w dniu 14 grudnia 2012 r. bez pisma przewodniego, sprecyzowania tezy dowodowej, pomimo niewydania postanowienia dowodowego, a nadto uznanie za wiarygodne dokumentów nie będących oryginałami i niepoświadczonych przez profesjonalnego pełnomocnika,
- art. 130 § 1 i 2 k.p.c. poprzez podjęcie nieprawidłowej decyzji przez Sąd, który winien zwrócić powódce pismo z dnia 17 września 2009 r. z uwagi na rażąco spóźnione uzupełnienie jego braków formalnych oraz art. 132 k.p.c. przez niedoręczenie pisma pomiędzy profesjonalnymi pełnomocnikami, a przez to niewłaściwe zastosowanie art. 130 (2) § 1 k.p.c. i doręczenie pozwanym załączników na podstawie przepisu dotyczącego zwrotu profesjonalnemu pełnomocnikowi nienależycie opłaconego pisma,
- art. 162 k.p.c. przez wadliwe przyjęcie, że pełnomocnik pozwanych S. P. (1) i Wydawcy - Przegląd (...) spóźnił się ze zgłoszeniem zastrzeżenia do protokołu,
- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez sporządzenie uzasadnienia, w którym zawarto stwierdzenia o charakterze wzajemnie się wykluczającym, traktującego istotne elementy materiału dowodowego jedynie pobieżnie i nie wyjaśniającego precyzyjnie, którym dowodom Sąd dał wiarę, a które uznał za niewiarygodne i dlatego, a nadto niedostateczne wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku,
- art. 365 par. 1 k.p.c. przez ustalenie na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 12 maja 2010 r., wydanego w sprawie III K 574/D8, że powódka nie była współpracownikiem(...) w żadnym tego słowa znaczeniu i nie rozpoznanie zarzutu, że wyrok ten nie może być wiążący i rozstrzygający na gruncie niniejszej sprawy.

Nadto pozwani zarzucili naruszenie prawa materialnego, tj.:

- art. 54 Konstytucji w zw. z art. 1 ustawy Prawo prasowe poprzez ich niezastosowanie,
- art. 6 ust. 1 ustawy Prawo prasowe polegające na błędnym przyjęciu, że opublikowanie artykułów składających się prawie całkowicie z cytatów ze źródła wraz z oficjalną notą od IPN, zawarcie w nich zaproszenia do dokonania samodzielnej oceny przez czytelników, a także opublikowanie oświadczenia powódki oraz listu w jej obronie nie wyczerpuje wymogu prawdziwego przedstawiania zjawisk w prasie,
- art. 24 § 1 k.c. polegające na bezpodstawnym uznaniu, że doszło do naruszenia dóbr osobistych powódki przez publikację informacji zawartych w spornych artykułach,
- art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. w zw. z art. 10, art. 12, art. 37 i art. 38 ustawy Prawo prasowe polegające na błędnym ich zastosowaniu poprzez uznanie, że pozwany K. D. (1) nie zachował obowiązku szczególnej staranności i rzetelności dziennikarskiej, chociaż wypełnił on nałożone na niego ustawą obowiązki oraz niewłaściwe przyjęcie, że umożliwienie powódce ustosunkowania się do informacji nie czyniło zadość ochronie jej dóbr osobistych,
- art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 37 w zw. z art. 38 ustawy Prawo prasowe polegające na błędnym ich zastosowaniu przez przyjęcie, że pozwani S. P. (1) i Wydawca – Przegląd (...) bezprawnie naruszyli dobra osobiste powódki, chociaż wykonali wszelkie czynności stanowiące o wyłączeniu przesłanki bezprawności naruszenia,
- art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. w zw. z art. 37 w zw. z art. 38 ustawy Prawo prasowe przez przyjęcie, że pozwani S. P. (1) i Wydawca - Przegląd (...) zawinili naruszeniu dóbr osobistych powódki, a także przez uznanie nieudowodnionej przez powódkę wysokości szkody,

- art. 448 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i orzeczenie o zasadności obu roszczeń pieniężnych, podczas gdy przepis ten stanowi o alternatywności żądań,
- art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. przez nieuzasadnione uznanie, że powódka udowodniła, jakie jej dobro osobiste zostało naruszone, że w ogóle zostało naruszone oraz wysokość krzywdy wyrządzonej naruszeniem,
- art. 24 par. 1 k.c. poprzez nieustalenie, gdzie ma być opublikowane oświadczenie pozwanego S. P..

Jednocześnie każda ze stron wniosła o oddalenie apelacji przeciwnika procesowego i zasądzenie od niego zwrotu kosztów.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Co do dalej idących apelacji pozwanych:

Nie były uzasadnione zarzuty naruszenia prawa procesowego w granicach art. 233 §§ 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 232, 227 k.p.c., na które powoływał się autor apelacji wywiedzionej imieniem pozwanego K. D. (1), czy art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 316 k.p.c., art. 210 § 3 k.p.c. w związku z art. 217, art. 224 i art. 316 k.p.c. oraz art. 227 k.p.c. w związku z art. 236, art. 125 § 1, art. 129 i art. 250 § 1 k.p.c., do których sięgali w apelacji pozostali pozwani, skoro skarżący nie wykazali, by Sąd pierwszej instancji dopuścił się wadliwości w zbieraniu i ocenie dowodów co do faktów mających istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia. Zarzucając „zlekceważenie istotności” zeznań świadków K. B. (2), M. J., Z. M. i L. S., apelujący imieniem pozwanych (...) spółki z o.o. wskazywał na wynikające z tych dowodów fakty zachowania rzetelności dziennikarskiej przed wykorzystaniem materiałów prasowych, które nie są przecież przesłanką gwarantującą uniknięcie bezprawnego charakteru wypowiedzi.

Także nieusprawiedliwiony był zarzut związany z naruszeniem art. 328 § 2 k.p.c. bez wykazania, by motywy zaskarżonego wyroku nie pozwalały na weryfikację stanowiska Sądu pierwszej instancji w zakresie dokonanych przezeń ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia i ich kwalifikację w ramach zastosowanych przepisów prawa materialnego.

Z tych względów ustalenia Sądu Okręgowego co do faktów związanych z działalnością prasową pozwanych i ukazaniem się publikacji prasowych zawierających wypowiedzi związane z udostępnieniem pozwanemu K. D. (1), noszącemu status osoby pokrzywdzonej w rozumieniu ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, dokumentów z archiwów IPN z raportami i notatkami funkcjonariusza służby bezpieczeństwa PRL R. P. dotyczącymi jego kontaktów z powódką, formalnie co do ich powstania i treści nie zwalczanych, a także co do faktu skazania K. D. (2) prawomocnym wyrokiem karnym z dnia 12 listopada 2009 roku za tzw. przestępstwo zniesławienia medialnego (art. 212 §§ 1 i 2 k.k.) polegające na opublikowaniu przez rozplakatowanie na słupach ogłoszeniowych i za pomocą środków masowego przekazu w okresie od 21 marca do 17 maja 2005 roku nieprawdziwych zarzutów wyrażających się w stwierdzeniach że: „B. B. (1) donosiła do (...)” i „IPN potwierdza...B. B. (1) donosiła do (...), także Sąd Apelacyjny przyjął za własne i stanowiące podstawę dla swojego rozstrzygnięcia.

Zarzuty skarżących dotyczące i merytorycznej strony rozstrzygnięcia były co do zasady nieuzasadnione. Powódka w procesie poszukiwała ochrony jej dobrego imienia, jako ukorzonego konstytucyjnie (art. 47 Konstytucji RP) dobra osobistego, w szczególności sposobu naruszonego działalnością prasową pozwanych, według jej twierdzeń w środowisku mieszkańców K., gdzie jest „postacią znaną i dość powszechnie kojarzoną”, za co pozwany K. D. (1) został skazany prawomocnym wyrokiem karnym. Podejmując obronę przed zarzutami pozwani nie zakwestionowali, że publikacje prasowe naruszyły dobre imię powódki (uczynili to po raz pierwszy w apelacji odwołując się do złej sławy, jaką powódka miała mieć w środowisku (...) działaczy opozycyjnych, co nawet gdyby odpowiadało prawdzie, naruszenia jej dobrego imienia usprawiedliwiać nie może), podnosili natomiast, że przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych zachowali szczególną staranność i rzetelność zgodnie z obowiązkiem nałożonym na dziennikarza przez art. 12 ust.1, pkt 1 Prawa prasowego, sprawdzając zgodność z prawdą uzyskanych wiadomości wśród innych działaczy opozycyjnych, komunikując uzyskanie wiadomości powódce i podając ich źródło

w publikacjach, a działali w uzasadnionym przekonaniu, że materiały zawierają treści prawdziwe, wymóg zaś prawdy historycznej, ważnej dla środowiska opozycji w K., nakazywał ich ujawnienie i poddanie pod osąd opinii publicznej.

Należy w związku z takim zarzutem przypomnieć o ugruntowanym w orzecznictwie poglądzie, że obowiązek prawdziwego przedstawiania omawianych zjawisk przez prasę (art. 6 ust. 1 Pr. pras.) należy odnosić do prawdziwości źródeł, których obiektywizm lub wiarygodność nie budzą wątpliwości, ich weryfikacji z innymi dostępnymi źródłami i umożliwieniem osobie zainteresowanej ustosunkowania się do tak uzyskanych informacji. Zachowanie jednak tak rozumianej szczególnej staranności i rzetelności przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych w rozumieniu art. 12 ust. 1 pkt.1 Pr. pras. nie stanowi samodzielnej przesłanki bezprawności, a za podstawę wyłączenia bezprawności naruszenia dóbr osobistych uznaje się w orzecznictwie i piśmiennictwie działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu. Nieodzowną zatem przesłanką wyłączenia bezprawności jest działanie prasy (dziennikarza) w uzasadnionym interesie społecznym, co znalazło wyraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2005 roku, III CZP 53/04 (OSNC 2005, nr 7-8, poz. 114). Interes taki w wypadku publikacji prasowych dotyczyć musi sfery jawności życia publicznego i prawa społeczeństwa do informacji o osobach aktywnie działających na forum publicznym, cieszących się zainteresowaniem społecznym w uwagi na ich wpływ na kształtowanie życia publicznego i z tego względu podlegających szerszej krytyce społecznej i słabszej ochronie w sferze dóbr osobistych. Ciężar dowodu jednak działania w obronie społecznie uzasadnionego interesu oraz rzetelnego i starannego zebrania i zweryfikowania źródeł materiału prasowego, spoczywa na prasie (dziennikarzu), a pozwani tego ciężaru nie podźwignęli, nie obalając domniemania bezprawności swoich działań.

W szczególności pozwani nie wykazali kontratypu działania w obronie społecznie uzasadnionego interesu przez publikację materiałów prasowych naruszających dobre imię powódki, a zwłaszcza by w chwili publikacji prowadziła ona działalność publiczną lub wykonywała czynności wiążące się z działalnością publiczną wymagające - jak twierdzili - społecznej debaty o materiałach dotyczących jej osoby znajdujących się w archiwach IPN. Dotyczy to także ujemnych opinii i ocen krytycznych dotyczących osoby powódki, formułowanych na podstawie materiałów uzyskanych z IPN przez pozwanego K. B. (3), a zarzucających jej, że „ze szczególną gorliwością donosiła na środowisko skupione przy parafii Św. W.”, że „robiła to za materialne i niematerialne korzyści”, że „zdradzała swoich znajomych i środowisko”, że prowadziła „działalność agenturalną”, które między innymi znalazły się w artykułach zatytułowanych „B. donosiła do (...)” i „Sąd lustracyjny oddalił wniosek B.”. Niewykazanie uzasadnionego interesu dla formułowania takich wypowiedzi ocennych przekonuje do wniosku, że miały one na celu poniżenie powódki w opinii publicznej, co znalazło zresztą wyraz w prawomocnym wyroku karnym skazującym K. D. (1) za przestępstwo zniesławienia medialnego.

Nie był uzasadniony także zarzut naruszenia art. 54 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Podnosząc taki zarzut skarżący ograniczyli się do stwierdzenia, że obraza tych przepisów polega na naruszeniu podmiotowego prawa do wolności słowa i wypowiedzi. Nie budzi wątpliwości, że wolność wypowiedzi stanowi jedną z podstaw funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego. Wolność ta nie jest jednak absolutna. Konstytucja chroni bowiem też prawo do ochrony czci (art. 30, 31 ust. 3 i 47), a ograniczenia wolności przewiduje też art. 10 ust. 2 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i wymienia wśród nich m.in. obronę dobrego imienia i praw innych osób. Jednakowa jest ranga tych praw i poziom udzielanej im ochrony, co oznacza, że żadnemu z nich nie można przyznać pierwszeństwa, a ograniczenia tych praw, jako wyjątki od reguły, wymagają ścisłej interpretacji, dokonywanej z uwzględnieniem kryteriów celowości, legalności i konieczności, mają bowiem służyć zapewnieniu ochronny podstawowych wartości, być zgodne z prawem i realizować pilną potrzebę społeczną.

Z przywołanych względów apelacje pozwanych w zakresie zwalczającym zasady ich odpowiedzialności nie znajdowały uzasadnienia.

W granicach jednak apelacji pozwanych skorygować należało treść oświadczeń usuwających skutki naruszenia dobra osobistego powódki przez usunięcie z nich słów „od samego początku” odnoszących się do nieprawdziwości wysuniętych wobec niej oskarżeń, albowiem o prawdziwości zarzutów nie decyduje chwila ich postawienia.

Mając też na uwadze stopień i intensywność cierpień powódki wywołanych naruszeniem jej dobrego imienia, charakter i czas trwania jej ujemnych doznań, uczucie poniżenia, z drugiej zaś strony nasilenie winy naruszcycieli oraz to, że zadośćuczynienie winno przedstawiać ekonomicznie odczuwalną wartość, ale i nie stanowić formy represji wobec naruszcycieli działających na lokalnym, siłą rzeczy ograniczonym runku prasowym, wysokość należnego powódce od pozwanych na podstawie art. 448 k.c. zadośćuczynienia pieniężnego zmiarkować należało do sumy 20.000 zł.

Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie przychylił się też do tych poglądów orzecznictwa i doktryny, które opowiadają się za dopuszczalnością kumulacji roszczeń przewidzianych w przepisie art. 448 k.c. i możliwością żądania przez pokrzywdzonego w razie naruszenia jego dobra osobistego zarówno przyznania mu odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, jak i zasądzenia sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny (vide: przykładowo uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2007 roku, III CZP 54/07, OSNC – ZD 2008/2/36 z przywołaną tam argumentacją).

Co do apelacji powódki:

Ocenie sądu pozostawia przepis art. 24 § 1 k.c. kwestię, czy postulowana przez stronę powodową treść i forma oświadczenia są odpowiednie i celowe oraz proporcjonalne w odniesieniu do naruszenia dobra osobistego i czy prowadzą do usunięcia skutków pokrzywdzenia takim naruszeniem. Nie jest zatem wyłączona możliwość ingerencji sądu w żadaną treść oświadczenia, polegającą na ograniczeniu jej zakresu, wyeliminowaniu konkretnych sformułowań albo ich uściśleniu, jak też nadania mu przejrzystości i poprawności pod względem językowym. Skutki uznania odpowiedzialności dziennikarza, gdy ma ona polegać na złożeniu oświadczenia i przeproszenia, nie mogą prowadzić do naruszenia z kolei jego dobrego imienia i reputacji zawodowej, także zaliczanej do dóbr osobistych. Z tego punktu widzenia treść oświadczeń nałożonych na pozwanych została skorygowana przez Sąd pierwszej instancji do granic wyważonych, prowadzących tak do usunięcia skutków pokrzywdzenia powódki naruszeniem jej dobra osobistego, jak i nie gwałcących dobrego imienia i reputacji zawodowej pozwanych i dalej idące żądania skarżącej w kierunku złożenia oświadczeń w pełnym brzmieniu zawartym w pozwie nie były usprawiedliwione.

Trafnie natomiast w apelacji zarzuciła strona powodowa, że co do pozwanych K. D. (1) i S. P. (1) w zaskarżonym wyroku zabrakło formy zakomunikowania oświadczeń usuwających skutki naruszenia dobra osobistego powódki wcześniejszymi publikacjami, co zresztą przyznał Sąd pierwszej instancji w motywach zaskarżonego wyroku. Biorąc pod uwagę, że wymóg odpowiedniej formy oświadczenia (art. 24 k.c.) nie może być utożsamiany z mechanicznym odwzorowaniem sposobu naruszenia publikacjami dobra osobistego, a ma służyć udzieleniem osobie pokrzywdzonej satysfakcji w proporcji do skali naruszenia jej dobra, granic niezbędnych do naprawienia szkody nie przekraczało zobowiązanie tych pozwanych do opublikowania treści oświadczeń w tygodniku, w którym doszło do naruszenia dobra osobistego, na nie dalszej niż trzeciej stronie czasopisma, gdzie zamieszczono wcześniejsze publikacje.

Zasadnie też zarzuciła skarżąca, że pozwani nadużyli jej prawa do ochrony wizerunku publikując zdjęcia fotograficzne z jej wizerunkiem. Nie można podzielić stanowiska Sądu pierwszej instancji, iż z faktu sprawowania przez powódkę w chwili publikacji jej wizerunku funkcji pełnomocnika zarządu Fundacji Pomocy (...). M. K. w K. da się wyprowadzić wniosek, że była ona osobą powszechnie znaną przynajmniej dla części mieszkańców tego miasta i była osobą publiczną w rozumieniu prawa prasowego, a posłużenie się jej fotografią w publikacjach prasowych usprawiedliwiałoby i to, że zdjęcie wykonane zostało przez dziennikarza na oficjalnej uroczystości o charakterze publicznym z jej udziałem. Osoba publiczna w rozumieniu art. 81 ust. 2 pkt 1 Prawa autorskiego odpowiada definicji osoby publicznej (public figure) zawartej w rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy Nr (...) z 26.06.1998 roku - Prawo do prywatności. Stosownie do jej postanowień, osobami publicznymi są osoby pełniące funkcje publiczne i/lub dysponujące środkami publicznymi. W szerszym znaczeniu są to osoby, które odgrywają rolę w życiu publicznym, w szczególności w polityce, ekonomii, sztuce, życiu społecznym, czy w sporcie. Dopuszczalność rozpowszechniania wizerunku osoby powszechnie znanej bez jej zgody w znaczeniu tej rezolucji zależy od wypełnienia dwóch przesłanek; od wykonania wizerunku takiej osoby z związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych i od rozpowszechniania wizerunku w celach informacyjnych, sprawozdawczych. Publikacja wizerunku powinna być więc

związana z relacjonowaniem pełnienia funkcji publicznych przez osobę powszechnie znaną lub wykonywaniem przez nią czynności wiążących się z działalnością publiczną. Swoboda rozpowszechniania wizerunku osoby powszechnie znanej bez jej zgody wyklucza przedstawienie tej osoby w okolicznościach niezwiązanych z pełnieniem przez nią funkcji publicznych. Publikacja w tym ujęciu wizerunku powódki – nawet jeśli za Sądem pierwszej instancji uznać ją za osobę powszechnie znaną w lokalnej społeczności – nie była związana z doniosłością dla wykonywania przez nią zadań pełnomocnika zarządu prywatnej fundacji i stanowiła naruszenie jej dobra osobistego w tym zakresie, usunięcie skutków którego wymagało żądanego przeproszenia.

Z tych względów na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i 385 k.p.c. należało orzec jak w sentencji, rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego wobec częściowego tylko uwzględnienia apelacji każdej ze stron opierając na przepisie art. 100 k.p.c.

/-/ E. Fijałkowska /-/ W. Kryślak /-/ J. Geisler